

בשבילי הפרשה

ישיבת מיר ירושלים

גיליון שבועי לתלמידי, בוגרי וידידי ישיבת מיר

פרשת משפטים, תשפ"ד

Baltimore, MD - 5:17	Minneapolis, MN - 5:13
Brooklyn, NY - 5:05	Miami, FL - 5:51
Chicago, IL - 4:55	Monsey, NY - 5:04
Houston, Texas - 5:47	Montreal, Quebec - 4:54
Johannesburg, S. Africa - 6:37	Passaic, NJ - 5:05
Lakewood/Deal, NJ - 5:06	Toronto, Ontario - 5:21
London, UK - 4:48	Yerushalayim - 4:44
Los Angeles, CA - 5:12	Zurich, Switzerland - 5:21

זמני כניסת השבת

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצר שליט"א
הערות בעניני הלכה. הלכה למעשה יש לשאול לרב

בר מצוה בשנה מעוברת

נולד בל' שבט כתב בנין ציון סי' קנ"א דחשיב ר"ח אדר וכל בר מצוה של אדר רק באדר שני ונמצא אינו בר מצוה עד ר"ח אדר שני.

וע' בשבה"ל ח"ו ט' משמע שפסק כבנין ציון, וכל הנידון שם אי לחוש לדעת מהר"ש דכל בר מצוה הוא באדר א' אבל זאת פשיטא ליה דלדין דבר מצוה באדר ב' ה"ה בנולד ל' שבט הבר מצוה בר"ח אדר ב'. (ואומרים בע"פ שאין זה כוונתו להלכה).

אכן הביאו בשם הגאון ר' שמואל סלאנט ומהר"ל ד חולקים על בנין ציון.

וע' באשי ישראל פט"ו סקכ"ו בשם הגרש"ז לחוש לבנין ציון שלא יוציא הציבור עד אדר ב', וכע"ז דן בבירור הלכה סי' נ"ה דאולי לפי שו"ת הוב"ח קמ"ה לענין ל' חשו"ה ה"ה כאן.

(ונמצא סוף שבט תשס"ט נולדו תאומים, וא' לפני שקיעה בכ"ט שבט, והשני אחר שקיעה בל' שבט ר"ח אדר. ולפי בנין ציון הרי השני בר מצוה חודש לפני אחיו).

והנה המג"א הביא מלבוש דאם שנת י"ג מעוברת (כגון האי שתא תשפ"ד) ונולד במעוברת (כגון תשע"א) באדר א' גם הבר מצוה באדר א' וכתב דכן משמע בשו"ע שם. וכ"כ באה"ט משבות יעקב, וכן הוא בהרבה פוסקים. והקשה המג"א דאשתקד היתה שנה פשוטה ונעשה בן י"ב באדר סתם וא"כ לא מלאו לו י"ג שנים עד אדר ב'.

וליישב קו' המג"א כתב הגרא"ד איערבאך זצ"לדיש לתמוה טובא על הדין שכתב השו"ע בשם האגור דהנולד בא' אדר ב' נעשה גדול בא' אדר והנולד בכ"ט אדר א' ממתין עד כ"ט אדר, דמה בכך שנולד בכ"ט אדר א' הא מ"מ גם בא' אדר ב' היה בעולם ומאז הרי כבר עברו י"ג שנים תיכף בא' אדר כדחזינו מהנולד בא' אדר ב', ואטו משום דנולד לפני כן מיגרע גרע, דל מהכא האי יומא שנולד לפני כן ונחשוב את הי"ג שנים לא מיום שנולד בו אלא מיום שלאחר כן שכבר היה אז בעולם.

ועכצ"ל יסוד חדש בהך דינא די"ג שנים ויום אחד של בר מצוה, דכיון שנולד בכ"ט הרי יום זה הוא הראש השנה דיליה וכל שלא הגיע ליום של ראש השנה לא נעשה גדול אף שכבר עברו י"ג שנים.

ובזה מיישב קו' המג"א דאף דלא עבר שנה מאשתקד מ"מ כיון שהגיע ראש השנה שלו שפיר נעשה בר מצוה.

ועבדתם את ה' אלקיכם... והסרתי מחלה מקרבך "מ'שלעפע קישקע' לא מתים"

במצב בריאותי קשה כל כך, עד כדי סכנת מוות.

מחשבה זו התבדתה מהר מאוד, כי לפתע שמעתי את המשגיח זועק בכל כוחו, "אסור לומר את הדברים שאמרת. מ'שלעפע קישקע' (מעני עיוור) לא מתים, מתים אך ורק מחטא!" - היתה זו זעקה מעומק הלב. הרגשתי את החרדה, ראיתי שהוא חיוור כסיד וכל גופו רועד; החרדה ויראת השמים העמוקה שהיו טמונות בדבריו חלחלו עמוק ללבי. הרגשתי שאני רועד מפני שנכשלתי בדיבורי ואמרתי דברים שאסור לאמרם.

מאז עברו כבר שבעים שנה, במשך כל השנים לא נמחק מלבי הרושם העז שעשתה עלי שיחה זו. אני יכול לשכוח את זעקתו של המשגיח, מ'שלעפע קישקע' (מעני עיוור) לא מתים, מתים אך ורק מחטא!"

כמדומני, שמשפט בודד זה ליווה אותי והשפיע עלי במשך כל ימי חיי.

מתוך 'אוהל משה'

סיפר תלמיד הישיבה הרב שלמה לורנץ ז"ל: אחד מתלמידי ישיבת מיר שהיה בן ארץ מולדתי - הונגריה, נזקק לניתוח במעי העיוור, הרופא המקומי שבדק אותו הזהיר שעליו לעבור את הניתוח בדחיפות, כיוון שהוא בסכנת מוות.

בחור זה ביקש ממני שאסע עמו לילנא כדי להיות לו לעזר בזמן הניתוח.

ניגשתי למרן המשגיח הגאון הרב יחזקאל לינשטיין זצלה"ה, כדי לבקש רשות לנסיעה [בישיבת מיר לא עזב בחור את הישיבה בלי לקבל רשות מהמשגיח]. דיווחתי למשגיח על מחלתו של חברי. בתוך דברי הזכרתי את אזהרת הרופא בהקשר לדחיפות הניתוח מפני סכנת המוות המאיימת על הבחור.

כשמע המשגיח את דברי, נעשה חיוור כסיד ורעד כולו כעלה נדף. לא הבנתי את השינוי הפתאומי שחל בו, וחשבתי לתומי, שהמשגיח מתרגש לשמע הידיעה שבחור מהישיבה נמצא

דברי הימים

דברי הכולנו

ויתיצבו בתחתית ההר (יט, יז)

רש"י: כל מקום שנאמר 'אלה' פסל את הראשונים, 'ואלה' מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני.

ובאור החיים מבאר שעל אף שכל המצוות נאמרו כללותיהן בסיני ופרטיהן באוהל מועד, בא ללמד על פרשה זו שנאמרו גם פרטיה בסיני, עי"ש.

משנה בסוף קינים: "רבי שמעון בן עקשיא אומר זקני עם הארץ כל זמן שמזקינים דעתן מטרפת עליהן... אבל זקני תורה אינן כן, אלא כל זמן שמזקינן דעתן מתיישבת עליהן", וכו'. אמר מרן ראש הישיבה ואב"ד מיר הגאון רבי אליהו ברוך קמאי זצוק"ל: זקני עם הארץ לומדים את משפט המדינה, ובכל דור בא בית המחוקקים וברגע אחד יכול לשנות את החוק, לפיכך אם חיים הם תקופה ארוכה, החוק השתנה במשך חייהם כמה וכמה פעמים, ואז דעתן משתבשת עליהן והם אינם יודעים כיצד עליהם לפסוק.

אולם זקני תלמידי חכמים שלמדו תורה, הרי התורה לא משתנית, לפיכך ככל שחיים הם יותר זמן כך הם שבים ומעמיקים במשפטי התורה שאינם מתחלפים, ודעתם מתיישבת עליהם.

("לפרקים")

א. קידושין כ"ב ב' רבן יוחנן בן זכאי ה' דורש את המקרא הזה כמין חומה, מה נשתנה אוזן מכל אבריים שבגוף, אמר הקב"ה אוזן ששמעה קולי על הר סיני בשעה שאמרתי "כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם, ולא עבדים לעבדים", והלך זה וקנה אדון לעצמו, תירצע ע"כ. ויש לעי' למה לא ירצע המוכר עצמו בשעה שנמכר, כיון שעבר אז על "כי לי בני ישראל עבדים". ובפשוטו צ"ל דכיון דאיירי במוכר עצמו מחמת דוחקו, לא החמירה עליו התורה, ורק בשעה שרוצה להשאר עבד משום שהוא אוהב את אדונו ורוצה להשאר בעבדות, אז הוא שנענש ברציעה.

והנה דברים אלו במוכר עצמו, אבל במכרוהו ב"ד שלא הוא שמכר את עצמו אמאי ירצע, ובפרט למ"ד דרק מכרוהו ב"ד נרצע, אכן כבר הביא רש"י בפ' החומש ריש משפטים את המכילתא, אוזן ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב תירצע, ואם מוכר עצמו, אוזן ששמעה כי לי בני עבדים וכו' תרצע.¹

אמנם במכרוהו ב"ד יש להתבונן, דמה שנרצע הוא על שעבר אלא תגנוב, וזה תמוה טובא, דמה מקום מצאה תורה להפרע ממנו על גניבתו בשעה שאומר אהבתי וכו' לא אצא לחפשי, והרי בשעת המכירה ה' לו להרצע, ולא בשעה שמבקש להשאר אצל אדונו, וגם שאם לא יבקש שלא לצאת לחפשי הרי ינצל מן הרציעה, ומה טעם בזה.

ב. ונראה בזה, דמכרוהו ב"ד אין עלינו לרוצעו בשעה שנמכר, שעצם מכירתו זו היא עונשו על גניבתו, וכמו שידוע דענין מכירה לע"ע אינו רק שחידשה תורה שאפשר לגבות מגופו של הגנב, אלא היא עונש על הגנב, וגזה"כ שלא הענישתו תורה בעונש זה לעשותו עבד אא"כ ישולם ג"כ חוב הגניבה בדמי המכירה, וכמו שמוכח בספה"מ מ"ע רל"ט, שציונו להורות בדין הגנב שנקנס אותו בדין תשלומי כפל וכו' או נמכרוהו עכ"ל, הרי שמנה מכירה לע"ע בתורת חלק מעיקרי דין הגנב, ואם אין החידוש אלא שאפשר לגבות מגופו ל"ש כלל להביאו כאן, וע"כ שהוא עונש על הגנב ולכן הזכיר כפל ומכירה לע"ע, ורק שעונש זה אינו כמו מלקות ומיתה, אלא העונש הוא שימכרוהו באופן שישולם חובו בכך.² וכן נראה מדברי רש"י והמאירי מכות ב' ב' דיש גמ"ד להימכר, ואם אינו אלא אפשרות גביה, אין הגמ"ד אלא שהוא חייב בחוב של גניבה, וכך דינה של גניבה לגבות החוב ע"י מכירתו, וע"כ דהוא עונש בפ"ע, ועונש זה צריך גמ"ד מיוחד. ועי' באבן האזל פ"ג גניבה ה"ג בשם מהרי"ל דיסקין, דאין אדם נמכר לע"ע ע"פ עצמו, שכן אין אדם נענש ע"פ עצמו, יע"ש, וצ"ב דאף דאין אדם משים עצמו רשע, מ"מ נאמן אדם לומר גנבתי ונגמר דיני להתחייב כפל, אע"ג דמשים עצמו רשע, (וכמש"כ הריטב"א מכות ג' א'), ולמה לא יהא נאמן לומר שחייב

חוב של גניבה באופן שאפשר לגבות ממנו ע"י מכירתו, וע"כ צ"ל דדין מכירה הוא עונש, ולזה ס"ל למהרי"ל דיסקין שיש לו תורת עונש הגוף, שאין אדם נענש ע"פ עצמו.³

אך אם בשעה שעומד הוא לצאת לחפשי אומר אהבתי את אדוני וגו' לא אצא לחפשי, הרי אינלאי מילתא שלא הרגיש טעם עונש במכירתו, ואדרבה עריבה היא עבדותו עליו ורוצה הוא עוד להמשיך בה ככל שיוכל, ונמצא דלא ראה במכירתו עונש, אלא אדרבה נוח לו בעבדותו, ונהפך לו העונש לשכר, ומאחר שתכלית עונשי שמים היא ללמד את האדם מוסר כדי שיטיב דרכיו, אם אינו מרגיש בעונש, לא נתמלאה תכלית העונש. כך קבעה תורה שתרצע אוזנו בתורת עונש על שגנב, כיון שעונש הראשון לא הועיל לו, וכמו שנתבאר.⁴

ג. מיהו לדברינו יש לעי' למה החמירה תורה בעבדותו אחר הרציעה שלא יועיל לו גרעון כסף, וישאר עבד לעולמו של יובל,⁵ וזה צריך טעם דהרי במכירה ראשונה שאף היא כעונש על גניבתו לא נמכר אלא לשש ויש לו לצאת בגרעון כסף, ולמה הוחמר עונשו כעת.

והנה גם בלא דברינו קשה קצת במוכר עצמו, שכל עונשו הוא על שעבר על מה ששמעה אוזנו כי לי בני עבדים עבדי הם ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ומה טעם החמירה תורה בעבדותו אחר הרציעה שתהא חמורה יותר מעבדותו הקודמת, שזו תהא נמשכת לעולמה של יובל ולא יוכל לפדות עצמו באמצע הזמן.

ד. וכשנתבונן בדבר נבין דהיא הנותנת, וכל תועלתה של הרציעה היא במה שלא יוכל עוד להשתחרר ע"י גרעון כסף, והוא ע"פ מה ששמעתי מאמרו"ר זצ"ל, דהנה כתוב (במלכים א' ב' ח-ט) והנה עמך שמעי בן גרא וכו' והוא קללני קללה נמרצת כו' ואשבע לו בה' לאמור אם אמיתך בחרב, ועתה, אל תנקהו כי איש חכם אתה, וידעת את אשר תעשה לו והורדת את שיבתו בדם שאול ע"כ. ומה עשה החכם מכל אדם, אמר לו לשמעי (שם ל"ו והלאה) בנה לך בית בירושלים וישבת שם וכו' והי' ביום צאתך ועברת את נחל קידרון ידוע תדע כי מות תמות, דמך יהי' בראשך, ויאמר שמעי למלך טוב הדבר, כאשר דבר אדוני המלך כן יעשה עבדך וגו' (ונשבע על כך). [ויהי מקץ שלש שנים ויברחו שני עבדים לשמעי וכו' ויקם שמעי ויחבוש את חמורו וילך גתה וכו', וישמע המלך ויקרא לשמעי ויאמר אליו, הלא השבעתיך בה' ואעיד בך וגו' ותאמר אלי טוב הדבר שמעתי, ומדוע לא שמרת את שבועת ה' ואת המצוה אשר ציויתי עליך וכו', ולבסוף המיתו].

וכשנתבונן בפרשה זו יש לתמוה בה טובא, דהנה שלמה ציוה ע"י אביו שלא לנקות את שמעי, ומה עשה אמר לו שלא לצאת מירושלים, מה חכמה יש כאן ומה תבונה בדבר זה, וכי מעט אנשים

¹ אך יש להתבונן למה הוצרכנו במכרוהו ב"ד לומר שנרצע משום דעבר על לא תגנוב, והרי אותו טעם של מוכר עצמו שהוא נרצע משום דאומר אהבתי וגו', שייך גם במכרוהו ב"ד, דכיון דמרוצנו רוצה הוא להשאר עבד, דינו להרצע כמו במוכר עצמו.

² ומש"כ בסה"מ שם "או נהרגוהו אם בא במחירתו", נתבאר במק"א דגדר בא במחירתו הוא דין מיוחד בגנב ואיכמ"ק.

³ וכן מבואר ממאי דאיתא במכות שם דעדים שהעידו באחר שגנב והוזמן, סבר רב המנונא למימר דאם לא היה לנידון כדי לשלם, מוכרים אותם לע"ע אע"ג דיש להם כדי לשלם את מב שזממו לחייבו לשלם, והוא שזממו להענישו במכירה, דהרי אין המכירה כדי לגבות החוב גרידא, אלא באה להענישו, ורק שגובים את החוב ע"י דמי המכירה, ולכן אע"ג דיש להם לשלם את החוב, חייבים הם בעונש, כדרך שחייבוהו בעונש.

⁴ אד"א תש"ע – ושו"ר שכ"כ במהרי"ל דיסקין פ' משפטים.

⁵ והיינו לד' תוס' רי"ד קידושין כ"א ב', דאם הקנה האב את בתו בשטר במתנה, יוצאת בגרעון כסף עי"ש, והיינו דמגרעת מהשויות.

היו שלא יצאו מירושלים ושעלי נאמר יפה נוף משוש כל הארץ וכו', ואיך הבין שלמה שלא יוכל שמעי לעמוד בשבועתו, והרי לאו קטלא קניא הי' שמעי, אלא ראש הסנהדרין, ומה שנראה לעינינו לכאורה אין כאן משום חכמה כל עיקר. אלא באמת צדק שלמה וכמו שאמר הכתוב, ויהי מקץ וכו' ככתוב למעלה, ובאמת מה טעם לא הי' יכול שמעי למנוע עצמו מלעבור על שבועתו.

וביאר אאמו"ר זצ"ל [בשיחות מוסר מאמר ל' וע"ח], דהנה קשה למה השביעו שלמה והתרה בו שביום צאתו מירושלים ימות, והרי גם בלאו השבועה וההתראה חייב מיתה כמורד במלכות, ויותר עשוי שמעי להכשל בלא השבועה וההתראה. אלא שלמה המלך בחכמתו כי רבה הבין, שאף שמרצונו יכול שמעי לישב בירושלים כל ימיו ולא יצא ממנה, בכל זאת אם יכריח אותו לישב בה, הרי משוש כל הארץ זו תיהפך לכלא, ובעל כרחו יוכרח לפרוץ כלאו ולצאת ממנה, וכל מה שיכביד עליו לצאת, ע"י השבועה וההתראה, כן יותר ירגיש את עצמו כלאו בירושלים, ויותר עשוי הוא לפרוץ את כלאו, ע"כ דבריו.

ה. וע"פ יסוד זה מוסברת לנו עניינה של הרציעה, שכלפי מה שאומר אהבתי את אדוני וכו' לא אצא לחפשי, ולומר שאינו מכיר במגרעת העבדות, וערב לו מצבו אף שהוא בשפל המדרגה ("עבדים לעבדים"), לימדה אותו התורה מוסר ע"י שני דברים: א) מעשה הרציעה באוזנו, להורות לו אוזן ששמעה על הר סיני וכו', ובגניבה כעונש וכמוסר על גניבתו הואיל ולא הרגיש בעונש ובמוסר העבדות שמכרוהו ב"ה. וב') שנעשה עבד נרצע לעולמו של יובל, ולא יוכל לצאת בגרעון כסף, דבע"כ יעבוד את אדונו, ומצאה התורה דרך ללמדו שפלות מצבו שנראה לעיניו כמתוק וכערב אלא ע"י שנאכף עליו את מצבו, וכיון שיהי' מוכרח בעבדותו רק אז ירגיש כמה היא כובלת אותו, ומה הוא מצבו של "עבד לעבדים". ומטעם זה גם כמוכר עצמו החמירה תורה בנצרך שלא ייצא בגרעון כסף, כדי שירגיש את מצבו של "עבד לעבדים" וכמש"נ.

ו. אכן כל זה בעבד לעבדים, אבל "בעבדי הם" החיוב מוטל על האדם להשתעבד לקונו ככל האפשר, ואף שיש לו בחירה, החיוב מוטל עליו לבטל את הבחירה ולהיות משועבד לעשות רצון קונו, שיש ענין מיוחד שיהא עבד גמור, דהיינו שלא יעשה מחמת בחירתו, אלא שיהא משועבד לכך, וכמש"כ במכתב מאליהו ח"א עמ' 117, בשם ר' ירוחם זצ"ל, כי ענין הבחירה הטובה הוא שיעשה את עצמו למוכרח, והביא שם בשם הגר"א, כי היכולת היא לה' לבדו, אך הוא מסר לנו את היכולת שלו והיא הבחירה לעשות כאשר נבחר אננו, מעתה מחוייבים אנו להחזיר ית' את יכולתו, דהיינו שנעשה את עצמו מוכרחים לעשות כרצון בוראנו.

וכן כתב המהר"ל (בהקדמה לדרוש עה"ת) בישוב קושית התוס' שבת פ"ח א' למה היה צורך בכפיית הר כגיגית, והרי כבר אמרו ישראל נעשה ונשמע, "כי במש"א מרצונם נעשה ונשמע לא היו עבדים לו, אמנם במה שכפה עליהם הר כגיגית, המה עבדים מוכרחים קנויים ומיוחסים אליו ע"כ, ומבואר דיש ענין מיוחד במה שיהא עבד לא יעשה מחמת בחירתו, באופן שאם לא ירצה יוכל שלא לעשות.

וכבר האריך אאמו"ר זצ"ל, (שיחות מוסר מאמר נ"ט והלאה) שחובה על האדם עבודת האדם היא שיהיה עבד לקונו, עבד שאין

לו אלא מצות רבו, ובל ילך אדם אחר "חשבונות רבים" ואפ' הם חשבונות של כבוד שמים, שאם הוא עושה כן כבר אינו עבד, אלא בן חורין העושה על דעת עצמו. ובוה מובן מש"א בברכות ל' ב' בביאור הכתוב "בימים ההם חלה חזקיהו למות, וירא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו, כה אמר ד', צו לביתך, כי מת אתה ולא תחיי" וגו', ואמרו בגמ' מאי מת אתה ולא תחיי, מת אתה בעוה"ז ולא תחיי לעוה"ב, א"ל, מאי כולי האי, א"ל משום דלא עסקת בפרי' ורבי', א"ל חזקיהו, משום דחזאי ברוה"ק דנפקי מינאי בנין דלא מעלו, א"ל ישעיהו, בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמיפקדיית איבעי לך למיעבד, ומה דניחא קמי קוב"ה ליעביד וכו', וצ"ע דהרי אין אדם מתחייב אדם מיתה בעוה"ז וכתר מחיי העוה"ב עבור ביטול מצות עשה כפרי' ורבי', והביאור בזה הוא שאין העונש החמור הנזכר כאן בא על ביטול מצות עשה גרידא, אלא על הטעם שנתן לדבר, והוא "דחזאי ברוה"ק דנפקא מינאי בנין דלא מעלו", מאחר שמחמת טעמו ונימוקו פטר עצמו מקיום מצות השם, כאילו פרק עול עבדות המקום מעליו, שאין לו לעבד אלא מצות רבו ותו לא, ואם אדם נוטל סמכות לעצמו להכריע אימת יקיים המצוה ואימת יבטלה, הרי"ז מכריז על עצמו שאינו עבד אלא בן חורין, ואפ' יהיו חשבונותיו לשם שמים, מ"מ הוא אינו משועבד לציווי רבו כמות שהוא.

ז. ויש ליתן טעם נוסף, הזהירה התורה (דברים ד' ב') "לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצווה אתכם היום ולא תגרעו ממנו", ויש להתבונן דאכן לגרוע אסור, אבל למה אסרה התורה להוסיף, וכי מה רע יש בדבר אשר בנוסף על שמירת כל המצוות, מוסיף לו אדם עוד מצוות.

ועי' רבינו בחיי שם שכתב שהזהירה התורה שלא יתחכם האדם על המצות לומר אוסיף על מה שצוה השם יתברך ויחשוב כי התוספת הזה תהיה עבודה לשם יתברך, לכך אמר לא תוסיפו, כי התורה שלמה אינה צריכה תוספת ומגרעת, וכל המוסיף בה גורע.

והנה ענין מה שהמוסיף גורע, יש לומר דאם הוא נעשה כ"בעלים" על התורה להוסיף בה, אף מרגיש הוא כמו בעלים לגרוע.

ויש לבאר דזהו הענין הצורך לעשות בגלל עבדות, ולא בגלל רצונו שלו, דאז ה"ז תלוי ברצונו, ואם ירצה שלא לעשות לא יעשה.

ח. ואכן זו מדת ישראל, ואצל אוה"ע מצינו בבעה"ט שמות פ"ב ט"ז, יתרו היה כומר לע"ז וכשנשא משה בתו הוצרך משה לידור לו שבן הראשון שילד לו שיהיה כומר לע"ז, וביאר אאמו"ר זצ"ל בשיחות מוסר מאמר ע"ח, שאע"פ שיתרו גופו בעט בע"ז והרגיש באפסותה, אעפ"כ לא רצה לחנך את זרעו מלידתו באמונת האמת, אלא רצה שמרצונם הטוב יבואו להכרת האמת, ולא יהיו מוכרחים בדבר, וכן ביאר במאמר ל' מה שמצינו ג"כ בהגר שהסכימה להיות שפחה בביתו של אברהם, ואעפ"כ משהוצע לה להיות גבירה בבית זה, לא רצתה בתחילה, וכמש"א חז"ל בר"ר פרשה מ"ה ג, "ותקח שרי אשת אברם את הגר המצרית שפחתה, לקחתה בדברים אמרה לה אשריך שאת מדבקת לגוף הקדוש", ומשמע שהגר לא רצתה להינשא לאברהם, וזה מטעם האמור, שכל עוד שהיתה שפחה היתה הבחירה בידה, אך אם תהיה אשתו של אברהם תהיה מוכרחת לנהוג כמנהג ביתו של אברהם, ולהכריח עצמה לא רצתה.

Below is an English adaptation of this weeks' Parsha Preview which can be heard live every Wednesday at 2:15 PM

Chessed: It's Not for Hashem Harav Hagaon Yehuda Wagshal shlita

We all know that one of the unique characteristics of Klal Yisrael is that we are gomlei chassadim, and there are many mitzvos in the Torah, some of them in this week's parashah, that involve various forms of chessed. Now, the simple understanding of the mitzvah of gemilus chassadim is that we are meant to provide needy and less-fortunate people with what they are lacking. But if we look into some of the mitzvos of gemilus chassadim in this week's parashah, we will see that they have a deeper meaning as well.

The passuk states, regarding the mitzvah of perikah: כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֶׁנֶּאָדָּר רִבֵּץ תַּחַת מִשְׂאוֹ וְהוֹדִלְתָּ מֵעֹב לוֹ עֹב תֵּעֹזֵב עִמּוֹ - if you see someone else's donkey carrying packages, and it's buckling under the burden, will you refrain from helping him? You have to help him out! The related mitzvah, te'inah, is that if you see someone loading packages and he needs help, you're supposed to help him load his packages.

Regarding the mitzvah of perikah, the Torah stresses that even if the donkey that's suffering belongs to your enemy - כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֶׁנֶּאָדָּר רִבֵּץ תַּחַת מִשְׂאוֹ - you should still help him. The Torah makes it clear that your dislike of the person should not stop you from helping him out in his time of need. So the simple meaning of the passuk is that despite the fact that you hate him and you don't really want to help him, you should overcome your hatred and help him. The Gemara (Bava Metzia 32b) actually says that if you have the choice of helping with te'inah for an enemy or perikah for a friend, you should do te'inah for your enemy, even though in doing so you are ignoring the donkey's discomfort. Why? Because helping your enemy involves overcoming your yetzer hara - לְכוּף אֶת יְצֵרוֹ - and is therefore a more important mitzvah.

The Targum Onkelos understands the passuk differently, however, interpreting the words עֹב תֵּעֹזֵב עִמּוֹ to mean: משבק תשבוק מא דבלבך עלוהי ותפריק עמיה. The word עֹב can mean "help," but it also means "abandon," and Onkelos teaches that you are meant to abandon what's in your heart against him, and unload with him. You can't just remain his enemy and help him despite your hatred for him; you are required to eliminate your ill feelings and help him.

Now, it's always good to abandon one's hatred of another person - there's an issur of אַחִיקָה לֹא תִשָּׂא אֶת אַחִיקָה

- בְּלִבְּךָ but this would seem wholly unrelated to the mitzvah of perikah, which applies even if you still hate the person. But Onkelos is teaching that the mitzvah is specifically to stop hating him and then help him.

Rabbeinu Chananel explains that when the Gemara states that it's better to help your enemy than your friend, in order to overcome your yetzer hara, the point is לְכוּף אֶת יְצֵרוֹ לְשָׁלוֹם, to compel your yetzer hara to make peace.

We see, then, that the purpose of the mitzvah of gemilus chassadim is not only to give the other person what he needs - it's to love him and then give him what he needs. If you give him what he needs without loving him, that's not the full mitzvah of gemilus chassadim.

First, Feel His Pain

This idea is also reflected in another mitzvah of chessed in this parashah, the mitzvah of lending money: אִם כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הָעֵנִי עִמָּךְ אִם כֶּסֶף תַּלְוֶה. Regarding the words אֶת הָעֵנִי עִמָּךְ, Rashi comments: הוּא מִסְתַּכֵּל בְּעֵצְמֶךָ כְּאִלּוּ אַתָּה הָעֵנִי. Look at yourself as if you're the pauper, and then lend him the money. This means that if a person is asked to lend money to someone, and he doesn't put himself in the borrower's shoes, but instead feels every bit the rich man in the comfortable chair who's extending his magnanimity to the needy borrower, he has not fulfilled the mitzvah of lending money in its complete sense. The true fulfillment of the mitzvah is when you view yourself first as the needy person, and then you lend him the money.

Why is that? If you're the baal chessed, and not the ani, then why do you have to feel like the pauper? The answer is that the real mitzvah of chessed is not just to supply the person's needs. Hakadosh Baruch Hu has other ways of providing for people — but He wants us to feel the pain of others in need. We should connect to another Yid and feel what he's going through. Just as when I'm in pain I want to relieve the pain, and I'll do anything I can to get myself out of my predicament, when I see another Yid suffering I have to feel what he's going through, feel his humiliation, and then help him out. That's the meaning of אֶת הָעֵנִי עִמָּךְ.

The mitzvah of chessed is meant to connect one Yid to another. When another Yid is having a problem, and you feel what he's going through and you want to

Below is an English adaptation of this weeks' Parsha Preview which can be heard live every Wednesday at 2:15 PM

ease his pain just as you would want to ease your own pain, that is the ultimate fulfillment of the mitzvah of chessed.

Perhaps the same idea applies to the mitzvah of perikah for an enemy. The point is not that the person should continue hating his enemy and help him out anyway saying, "I'm not interested in doing him a favor, but what can I do? The Torah commands me to help him." When doing mitzvos bein adam laMakom, it is crucial to do them l'sheim mitzvah. But when it comes to chessed, l'sheim mitzvah isn't enough. You have to do the mitzvah l'sheim the other person, out of understanding for what he's going through and empathy with his plight.

The main point of the mitzvah bein adam l'chaveiro of chessed is to do it for him, not to do it for Hashem. Therefore, if you continue to hate him, then even though you supplied his needs and he received the help he required, that defeats the main purpose of chessed, which is to feel for the other person. And the only way to feel with him is by giving up your hatred and make peace. Once you become close again, you can feel his pain and feel the desire to help him. Only then can you fulfill the mitzvah of chessed properly.

Prohibited Even Without the Bite

Another mitzvah related to lending money is the prohibition of ribbis, which the Torah also refers to as neshech: לא תשימוון עָלָיו נֶשֶׁךְ. The Gemara, at the beginning of איזוהו נשך, explains that the term "neshech" connotes a bite, since interest takes a "bite" out of the borrower. The term ribbis connotes increase (ribui), since charging interest causes the lender's money to increase, since he is repaid more than he lent. The Torah forbids both aspects: Don't bite the borrower's assets by charging interest, and don't increase your own assets that way.

Why does the Torah care if the lender increases his own assets? Isn't the main concern that the borrower shouldn't be bitten? Accordingly, isn't the term neshech more apropos than the term ribbis?

Furthermore, the Gemara discusses the ramifications of these two terms, and says that theoretically, if you could have a situation of neshech without ribbis - where the borrower loses but the lender doesn't benefit - that would be forbidden. The reverse scenario, ribbis without neshech - where the lender would gain without the borrower losing - would be forbidden as well. The Gemara tries to find ways in

which these scenarios could play out, and concludes that it is impossible; whenever there's ribbis, there's neshech, and vice versa. But even hypothetically, if the lender would only gain while the borrower would not lose, that would be forbidden as well.

Why is that? Isn't that a classic win-win situation? The borrower received his loan, while the lender received his interest, so everyone is happy!

Clearly, the Torah has a problem with ribbis as well - and it's the same problem as lending money just to supply the borrower's needs. That's not the mitzvah of halvaah! If the purpose of this mitzvah was just to give the borrower the loan he requires, then ribbis should be perfectly acceptable under those circumstances; I gained, and he didn't lose. But the mitzvah is to lend him money because you feel his pain and you empathize with his predicament. The man is in trouble, and because you understand his helplessness, you reach out and lend him the money. You're doing it for him. If you are gaining through the transaction by earning ribbis, however, then even though the borrower is not losing anything, you're not doing it for him, and it's not true chessed.

Don't Do It Lishmah?

We pasken, regarding mitzvos d'Oraysa, that mitzvos tzrichos kavanah — you fulfill the mitzvah only if you had in mind to be yotzei. The Chofetz Chaim seems to say that this concept of mitzvos tzrichos kavanah applies to chessed and bein adam l'chaveiro as well, so when, say, you lend someone money, you should have in mind to do it l'sheim mitzvah.

The Chazon Ish disagrees, maintaining that not only is there no requirement of kavanah l'sheim mitzvah when doing chessed, if a person does do chessed l'sheim mitzvah, he practically loses the whole mitzvah of chessed. Why? Because if you're doing it l'sheim mitzvah, that means you're doing it for Hashem, and Hashem wants us to do chessed for the sake of the other person! When a person is in pain and he seeks to ease his pain, he doesn't do it l'sheim Hashem — he does it l'sheim himself, because he's in pain! Hashem wants our friend's pain to be our pain, and we should feel a need to solve his problem in order to ease that pain.

Doing chessed l'sheim the friend and not l'sheim Hashem is what we learn from the mitzvos in this week's parashah, which teach us the ultimate meaning of the mitzvah of chessed.